

מלוך יקודן ויהושים נפלאים מלוך
מדברות קדשו ותורתו של
רבי הוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הֵרָא חֲדָתָא

חֲדָתָא דְאֲוֵרֵיִתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

אין לשמוע ליצר הרע שלא בפני היצר הטוב

ישראל, אמנם כבודו הספיק לעשות חשבון נפשו אך אני עדיין לא סיימתי. שאל אותו הצדיק, מה יש לך לעשות חשבון נפש יותר ממני, אתה הרי בסך הכל ילד בן שש, והנה אני רואה אותך כבר שעתיים הולך וחוזר משוטט במחשבות.

אמר לו הילד רבי ישראל, אגיד לך משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו כתר מפואר ביותר, וקנה למענו אבן יקרה מאוד, והביאה לאומן שילטש יבויק ויצחצח אותה, כשלאחר מכן יוכל לשבצה בכתר המלך. כשראה היהלומן את האבן אמר, איני מסוגל לעשות עבודה כזו - הן אבן יקרה היא מאוד, ופוחד אני שאכשל חלילה בתפקידי. תמה המלך, הלא ידוע אתה כמומחה בעל שם עולמי. ענה היהלומן, אכן כך, ודווקא מסיבה זו חוששני להתעסק עם אבן יקרה כזו, שכן יודע אני מה רב ערכה, ומרוב פחד עלול אני לשגות ולחתכה שלא כראוי. שאל אותו המלך, אם כן הבה לי עצה הכיצד אוכל להכשיר את האבן שתהיה ראויה לשכון כבוד בכתר המלוכה, קנייתה במחיר גבוה מאוד כדי שאוכל לשבץ אבן יקרה זו בכתרי ואתכבד בה בפני מלכים שרים ורוזנים, ועתה מה אעשה עם אבן זו. אמר לו האומן, עצה פשוטה בתכלית יש בידי עבורך. פנה נא לאומן שאינו מומחה כמותי, ושאינו מבין כמוני ביהלומים, ברם להכשיר לנקות וללטש מומחה גדול הוא. כך תוכל להנות מאבן יקרה זו, שכן הוא אינו מודע לערכה של האבן וכך ילטישה כפי רגילותו בשאר אבנים, או אז תהיה האבן מסותתת כיאות ותהיה ראויה להניחה בכתרו של מלך.

כך הוא בכל אחד המחזיק בידו יהלום יקר מכל הלא היא נשמת אלוה שבו - סיבר הילד רבי ישראל, כשאדם בא לעשות חשבון נפש, אזי אם הוא אדם שאינו מבין בערכה, יחשבון בכמה דקות ויסיים, אבל אני מבין מה רב ערכה של הנשמה אותה נתן לי הבורא יתברך, לפיכך הנני מדקדק על כל תנועה ותנועה מה פגמתי בה, מכיון שקשה לי עד מאוד לשבץ אותה ובוודאי שקשה לי לתקן אותה ולשימה בכתר מלכו של עולם.

חשבון הנפש של הרבי מרוזין בילדותו

כאשר עושים חשבון זה שלא לשמוע ליצר הרע שלא בפני היצר הטוב, מתבררת ההסתכלות האמיתית שיש לו לאדם לייחס לכוחות הנפש שבו, שבידו לברר ולראות ולדון עצמו לטוב ולמוטב, באם ישמע ליצר הרע שלא בפני היצר הטוב והשמעת דעתו ומוציאו זכאי בדין, ידע שמפסיד לעצמו, וכאשר יגדל וירומם את היצר הטוב ויקשיב לדעתו יעפיל לדרגה עצומה ונפלאה בעבודת ה' בעילוי אחר עילוי למעלה בקודש.

וזהו חשבון הנפש הנדרש מכל אדם, כפי המסופר על הרה"ק רבי ישראל מרוזין ע"ה, היה זה בילדותו שהגיע צדיק אחד לבית אביו רבי שלום מפראהביטש ע"ה להתאכסן בביתם. נכנס אותו צדיק ללון בחדר עם רבי ישראל ע"ה שהיה אז בן שש. לפתע הוא רואה את הילד ישראל הולך אנה ואנה בחדר ולא נכנס לנום מעט. שאל אותו הצדיק, הגד לי ילדי לשם מה אינך ישן בשעה כה מאוחרת, אמר לו הילד אני עושה חשבון נפש, אמר לו הלא גם אני עשיתי חשבון נפש אך כבר מזמן סיימתי. אמר לו רבי

וְאֶצְוָה אֶת שְׁפָטֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר, שְׁמַע בֵּין אַחֲיִכֶם וּשְׁפָטֶם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ (א ז). בגמרא (סנהדרין ז:) למדו מכאן: אמר רבי חנינא, אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבוא בעל דין חבירו.

הרה"ק רבי ישראל מרוזין ע"ה נשאל פעם בנערותו, הכיצד הצליח בילדותו להתגבר על היצר הרע, הרי היצר הטוב אינו נכנס באדם עד היותו בר מצוה, כדאיתא במדרש (קה"ר ד ג), 'טוב ילד מסכן וחכם' זה יצר טוב, ולמה נקרא שמו 'ילד' כי אין מזדווג לאדם אלא מבן י"ג שנה ולמעלה. אך לעומתו היצר הרע נכנס באדם מיד עם לידתו. אם כן כיצד היה בו כוח להתגבר על היצר הרע ללא סיוע היצר הטוב.

השיב הרבי מרוזין, בכל פעם שבא היצר הרע לפתותו היה דוחה אותו בטענה שאסור לו לשמוע דבריו קודם שיבוא היצר הטוב, שכן ההלכה שאין שומעים דברי בעל דין אחד שלא בפני הבעל דין שני. וכך היה דוחה את היצר הרע בכל פעם עד שהגיע לבר מצוה, אז כבר נכנס בו היצר הטוב ושוב יכול היה לעמוד בעזרת ה' במלחמה וסייע בידיו להתגבר ולהתעלות בעבודת הבורא.

מִילְתָּא דְפִלְיָאָה

כיסופין סימן לתלמיד חכם הראוי להתמנות דיין

הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיָדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרֵאשִׁיכֶם (א יג). פירש רש"י: 'חכמים' כסופים. בגור אריה תמה על דברי רש"י מה ענין כסופים אצל חכמים, הרי המדובר כאן הוא במינוי דינים ומה תסייע תכונת נפשם בהיותם ביישנים. אולם מצאנו מים חיים בביאורו של הצמח ה' לצבי ע"ה (עמ' קיד: ד"ה חכמים), שכוונת רש"י ליישב כיצד ידעו בני ישראל מי הם החכמים, הרי דרך החכמים להצניע עצמם וככתוב (משלי יא ב) ואת צנועים חכמה. אמנם יש לה סימן לחכמה, שהחכמים משתוקקים לכל דבר חכמה, וזו הדרך אל החכמה להיות מלא השתוקקות להוסיף ולהחכים, וכפי התשוקה לחכמה כך זוכים אליה. וזהו שפירש רש"י 'חכמים - כסופים' שהוא לשון כיסופין והשתוקקות, שאותם בני אדם שהם מלאים כיסופין לחכמה בידוע שהם תלמידי חכמים הראויים להתמנות דינים על עם ה'.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

התורה עומדת מול כל פורענות בגשמיות וברוחניות

יחד בתורה, כי מדות רעות ומגונות משחיתות את חכמת התורה ומונעות את הטוב מן הלומד, ולכן צריך ללמוד תורה בחבורה כדי שאם יבוא להתגאות בלימודו, כדרך הלומד תורה ביחידות, שעלול לבוא בקלות לידי כעס וגאווה, אזי יסייעו חבריו בידו לתקן את מדותיו. ולכן אמרו 'משכהו לבית המדרש' כדי שיתאספו לומדי התורה יחד ויבקשו עצות איך להתגבר על היצר הרע המתגבר כנגד תלמידי חכמים, ויזכירו האחד את חבריו ויגלו באזני כל אחד מהם אלו מידות מכוערות נדרש הוא לתקן.

לימוד תורה באותו ענין שיצרו מתגבר עליו

ובכלל משכהו לבית המדרש יש ללמוד אפשרות נוספת למי שמצאו יצרו ופגע בו המנוול, והיא על ידי שלומדים את אותו החלק בתורה הנוגע לאותו היצר, בין שמסית אותו לעבור על איסורי תורה והעצה היא ללמוד את גופי ההלכות באותו ענין, ובין אם מסית אותו בדברים הנוגעים למידות והנהגות והעצה היא בלימוד מילתא דאגדתא הממשיכה לב האדם ליראת ה' ולאהבתו, וכן בלימוד דברי מוסר המייסרים את הלב להשיבו למוטב. וכל זה בכלל 'משכהו לבית המדרש', ללמוד את חלקי התורה המיוחדים כנגד אותו היצר הפוגע בו ולשבר את כוחו.

גודל השמחה במתיקות התורה

ובאמת צריך להבין לשון חז"ל 'משכהו לבית המדרש', ולכאורה היה צריך לומר 'ברח ממנו לבית המדרש', כי מן היצר הרע צריך לברוח ולא להביא אותו אתנו לביהמ"ד. וביאר כ"ק אדמו"ר הישועות משה מוויז'ניץ ע"ה שהיצר הרע מפתה את האדם כאילו תאוות העולם הזה הם שיכניסו בקרבו שמחה והנאה, אבל האמת היא שאין הנאה כמו מעבודת ה', וכל ההנאות הן כאין וכאפס לנוכח מתיקות התורה המשמחת לבב לומדיה, וזה שאומרים חז"ל 'משכהו לבית המדרש' כדי שיראה את גודל ההנאה והמתיקות שמוצאים אנו בדברי תורה המתוקה מדבש ונופת צופים.

ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, אף שאין היצר הרע מתגבר עליו, מכל מקום לא ישב במנוחה אלא מעצמו ירגיז יצר טוב על יצר הרע, כדי שלא יהיה כוח ביצר הרע להתגבר עליו ולהפתיע אותו, ועל כזה אדם אמרו שאם לא נצח אותו יעסוק בתורה, כי כיון שהוא חזק מאוד בהתגברות על היצר אזי יש בכוחו לעסוק לבדו בתורה ולגבור בכך על היצר. במצב זה אין זה משנה באיזה חלק שבתורה עוסקים, ואין חילוק באיזה דבר שיהיה עסוק תצילנו מחטא, אם יעסוק בשור שנגח את הפרה וכיוצא תצילנו גם מלשון הרע וכיוצא, כי אינם שייכים זה לזה, רק רוחניות התורה תשמרנו. וכשיקיים מצוות תלמוד תורה כראוי ממילא נמשך רפואה הרוחנית ליצרו על איזה אופן שיהיה (אגרת מוסר לרבי ישראל סלנט ע"ה). וכמו שאמרו חז"ל אמרו (ברכות סג): שדברי תורה אינם מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, וכן אמרו (שם ה.) שלא ניתנה התורה לישראל אלא על ידי יסורים, וטעם הדבר הוא כי התורה היא שכל רוחני הנבדל מן הטבע, והאדם הוא גשמי בעל תכונות טבעיות, וכיצד אם כן תתקיים התורה הרוחנית באדם הגשמי, אלא על ידי שהאדם מכניע ומבטל חומריות שלו מתגבר כוח נשמתו הרוחנית ויש ביכולתו להידבק בשכל התורה.

אם פגע בו יצרו הרע ימשכהו לבית המדרש

אך דרגה נוספת נאמרה בעסק התורה, והיא המדברת באדם שאין בכוחו להרגיז יצר טוב על יצר הרע, אלא היצר הרע השכים כנגדו להתגבר עליו בבחינת 'פגע בך מנוול זה', וזהו יצר חזק מאוד כאבן וכברזל, על זה אמרו חז"ל (סוכה נב): אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, 'משכהו לבית המדרש', כדי שבכוח הרבים וקדושת בית המדרש יזכה להתגבר עליו. ולא אמרו 'עסוק בתורה' אלא שימשוך אותו לבית המדרש, כי הלימוד לבדו אין בו די והתורה אינה נקנית אלא בחבורה (ברכות סג): כי מעלה גדולה יש בהתקבצות תלמידי חכמים לעסוק

פְּנוּ לָכֶם צִפְנָה (ב ג). אמרו במדרש (דב"ר א יט): אמר רבי חייא, אמר להם אם ראיתם אותו שמבקש להתגרות בכם אל תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו, הוי 'פנו לכם צפונה'. אמר רבי יהודה בר שלום, אמרו לו ישראל, ריבוננו של עולם, אביו מברכו (בראשית כז מ) 'על חרבך תחיה' ואתה מסכים עמו ואומר לנו 'הצפינו עצמכם מפניו' ולהיכן נברח, אמר להן אם ראיתם שמזדווג לכם ברחו לתורה, ואין 'צפונה' אלא תורה שנאמר (משלי ב ז) 'צפון לישרים תושיה'.

בתורה הקדושה יכול כל אחד למצוא סיוע להתגבר על הדברים המפריעים והמצוקות השונות. ובדברי המדרש ניתן ללמוד כי השמירה היא הן בגשמיות, כפשוטו, כאשר מגיע עשיו עם חרבו, והן ברוחניות כאשר מתרגש לאדם היצר הרע שהוא בבחינת עשו ואלופיו, כנגד שניהם עומד כח התורה להציל ולהושיע. וכך גם שנו חז"ל במסכת סוטה (כא). תורה מגנא ומצלא, שהתורה מגינה מהייסורים והפורענות ומצילה מיצר הרע שלא יכשילנו בחטא (רש"י שם), הנה לנו שני הדברים האמורים - הגנה בגשמיות והצלה ברוחניות.

הצלה ברוחניות - סגולת התורה להכניע היצר

כפי שראינו מה גדולה תורה להגן מייסורים, נפנה ונביט מה רב כוחה להציל את האדם מיצרו הרע. שכן התורה הקדושה יש בה כוח מיוחד להכניע את היצר הרע, כי קדושת התורה מזככת את חומר הגוף ומרחיקה אותו מתאוותיו, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל): בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וכן אמרו (סוטה כה). תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגנא ומצלא, ופירש רש"י שהתורה מצילה את האדם מהסתת היצר הרע.

דרגה א' למי שהקדים את יצרו

וכמה אופנים מצאנו שיש בכח לימוד התורה להכניע את היצר הרע. יש בני אדם שבכוחם להתגבר בעצמם כנגד יצרם הרע, ועליהם אמרו חז"ל (ברכות

הקדמת משה רבינו ע"ה למשנה תורה

כפי הטהרה מקודם זוכה להשראת השכינה

על ידי שחוזר בתשובה קודם עסק התורה זוכה להכרית את החיצונים העושיקים את הקדושה כדברי האריז"ל האמורים לעיל. ובזה פירש בספר **ערוגת הבושם** (מצורע ד"ה זאת תהיה) את דברי הגמרא (מגילה לא:): כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ כה) 'גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם'. שקודם עסק התורה והמצוות יש לשוב בתשובה כדי שלא ילך שפע המצוות לחיצונים ח"ו. ועל זה תיקנו לומר קודם קיום המצוות 'ויהי נועם ה' אלינו עלינו' (תהלים צ יז), שנזכה להשראת נועם ה' בעת המצוה, 'מעשי ידינו כוננהו' שירצו לפניו מעשי ידינו, ולא יעשקו החיצונים את חלקנו. ובזה יתבאר דברי הגמרא כמין חומר, 'זמרה' לשון הכרתה כמו 'זמיר עריצים' (ישעיה כה ה), וה'שונה בלא זמרה', מבלי להכרית את החיצונים המעכבים, וכך 'קורא בלא נעימה', שאינו זוכה להשראת נועם ה' על נפשו ועל תורתו, הרי תורתו בכלל 'חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם', כי מצוותיו אינם טובות ותורתו אין בה חיות, אחר שלא הקדים תשובה לפני התורה והמצוות.

מחסד ה' להקדים הכנה לפני כל מצוה

לעולם בכל מצוה ולימוד תורה יש להקדים הכנה לפנייהם, ולקדש עצמו להיות ראוי לעבודתו יתברך. ואין לתמוה מדוע יש צורך בהכנה מחדש לפני כל מצוה, ולא מספיק שיכין עצמו פעם אחת באופן שתהיה ההכנה קבועה בליבו תמיד, להיות מוכן בכל עת ובכל שעה לעבודת ה'. כי זה עצמו חסד ה' על בריותיו להצריכנו לשוב ולהתכונן לפני כל מצוה ואיננו יכולים להסתפק בהכנתנו משכבר, ובכך זוכים אנו בכל זמן להוסיף עוז ותעצומות בעבודתו בהכנה ראויה ונכונה.

ולעשותם, ואילו 'שבת' רמז למצוות לא תעשה שמצותם שב ואל תעשה, וזהו הרמז 'שוא לכם משכימי קום' המשכימים תחילה בעבודת 'קום ועשה טוב', ו'מאחרי שבת' המאחרים את עבודת 'שב ואל תעשה רע', ואין עבודתם עולה יפה, כי יש לסור תחילה מן הרע קודם העסק בקיום מצוות עשה.

הקדמת התוכחה למשנה תורה

והנה, עיקר גדול הוא לכלל עסק התורה והמצוות, שאין העבודה חשובה אלא כפי טהרת הלב והכנתו קודם גשת האדם אל הקודש, כי אם לא ישוב האדם בתשובה תחילה מוטב לו אם לא עסק בתורה. כמו שפירש **בעל מאור ושמש ע"ה** (ד"ה א"י אלה הב') את הכתוב **הואיל משה באר את התורה הזאת**, וקשה הלא עדיין לא פתח לומר לפנייהם דברי תורה, וכל העניין כאן מדבר בתוכחות מוסר על עבירות שנשלו בהם במדבר, ורק להלן בפרשת ואתחנן התחיל לחזור בפניהם על עשרת הדברות ושאר המצוות הנשנות להלן. אכן ביאר הדברים הוא שנמנע משה מלשנות לפנייהם את התורה, שמא לא הרהרו עדיין בתשובה ואין תורתם רצויה, ועל כן פתח תחילה להוכיחם על חטאייהם, וזאת מאחר שהואיל **משה באר את התורה** ונצרך להשיבם בתשובה תחילה.

עיקר ההכנה על ידי חזרה בתשובה

וזהו שפירש האור החיים הקדוש על הכתוב (שמות יט ה) 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי', 'עתה' לשון תשובה, כי בבוא ה' לתת את תורתו לעם ישראל ביקש שתהיה התורה שמורה בטהרתה, ולא תימסר לישראל בהיותם מלוכלכים בחטאים שקדמו להם, על כן הקדים כאן לשון תשובה, ועל ידי שיהרהרו ישראל בתשובה יזכו לקבל את התורה בלב טהור, כי אפילו רשע גמור שהרהר בתשובה הרי הוא צדיק גמור.

בְּעֵבֶר הִירְדָן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר (א ה). מדברי התורה נראה כי עתה מתחיל משה רבינו ע"ה בביאור התורה, אך מעיון בפסוקים נראה כי לא כן הוא, ורק בפרשה הבאה פרשת ואתחנן התחיל לחזור ולבאר את התורה.

לביאור הדבר יש להקדים, דהנה מכלל ההכנה הראויה לעבודת ה', שיתבונן האדם במעשיו ויתן אל ליבו לתקן פגמי נפשו, ולא יעבוד את ה' בהיות נפשו מטונפת בחטאים, רק יקיים בעצמו 'סור מרע' תחילה ואחר יפנה להמשך הפסוק 'ועשה טוב', ועל זה אמר הכתוב (ירמיה ד ג) 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', וביאורו, חרשו השדה קודם זריעתה כדי לנכש ממנה את הקוצים, וכך לא תתערב הפסולת עם התבואה.

ידועים הם דברי האר"י הקדוש ע"ה (ספר הליקוטים תהלים נ): 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי' (תהלים נ טז) וכו'. דע, כי כל המעשים טובים שהאדם עושה בעודו רשע, או התורה שלומד, אין צריך לומר שאינו נותן כח בקדושה, אלא אדרבה מוסיף כח בקליפה, ועליו נאמר 'ולרשע אמר אלקים וכו' מה לך לספר חוקי', כלומר שאתה מכניס דברי קדושה בתוך הקליפה, ובזה מוסיף על חטאתו פשע וגדול עונו מנשוא. וכשחוזר בתשובה, מוציא אותו הכח שנותן בתוך הקליפה ומכניסו בקדושה, ועל זה נאמר (איוב כ טו) 'חיל בלע ויקיאנו' וגו', ולזה נקראת 'תשובה' שתשוב דברי הקדושה למקומה, ושכרו כפול ומכופל שמכניע הקליפות בהוציאו את הקדושה מתוכה ונותן כח אל הקדושה בהכניסו לתוכה, ובזה יובן מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא פו:): זדונות נעשין לו כזכות.

זהירות שלא להתאחר מלשוב בתשובה

על פי זה פירש הרב מנחם מנדל מלינסק ע"ה את הפסוק (תהלים קכז ב) 'שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת', 'קום' רמז למצוות עשה שנצרך לקום

יצא לאור ע"י מנחם אור ליהודים © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או לצטט ללא אישור מפורש בכתב מנחם אור ליהודים עיצוב ועימוד: שוקי קנר

